

SKANDINAVIEN-AMERIKA LINIEN

Skibsmusikere samt andre danske musikere, der besøgte USA

Fra de første udprægede emigrationsår omkring begyndelsen af 1800-tallet var det umuligt at emigrere direkte fra Danmark til Amerika via skibsafgang med et dansk rederiselskab. Man måtte benytte sig af andre linier i Europa og derfor foranstalte strabadserende transport (ofte med lokale sejlskibsruter) til havne i Tyskland, Holland eller England. Med dampskibets opfindelse blev rejserne hurtigere, men stadig umådeligt udmattende for de rejsende, der for det store flertals vedkommende måtte benytte sig af den billigste og dermed ringeste skibsindkvartering. Før 1868 (hvor emigrationsloven blev vedtaget) havde Danmark ingen myndigheds- og sundhedspolitik/kontrol på området, men lovens ikrafttræden medførte, at udenlandske linier lejlighedsvis anløb København.

Behovet for en fra København fast afgående linie voksede, og det første danske emigrantrederi, Thingvalla Linien, blev stiftet i 1880 og fik eneret på sejladsen på København. Hård konkurrence nødvendiggjorde udvidelse af flåden, men en række havarier forårsagede stærk nedgang i passagertallet. Den deraf manglende kapitaltilgang nødvendiggjorde, at man solgte selskabet til DFDS den 1. oktober 1898. Derved opstod Skandinavien-Amerika Linien, som blev en anderledes succes frem til 1935, idet DFDS forstod at forny tonnagen hensigtsmæssigt.

Hver enkelt båd havde et orkester, hvis primære opgave var at spille ved ankomst/afgang, så situationen blev så festlig som mulig (det var dengang et nok så nedtrykkende øjeblik at vinke farvel til hjemlandet med så megen usikkerhed forude). Skibene sejlede København-Christiania (Oslo)-Kristiansand-New York og samme vej tilbage.

Der var god tid ved havneanløbene, hvorved f.eks. rejsende fra USA til København kunne nå at komme i land og se Christiania og så fremdeles.

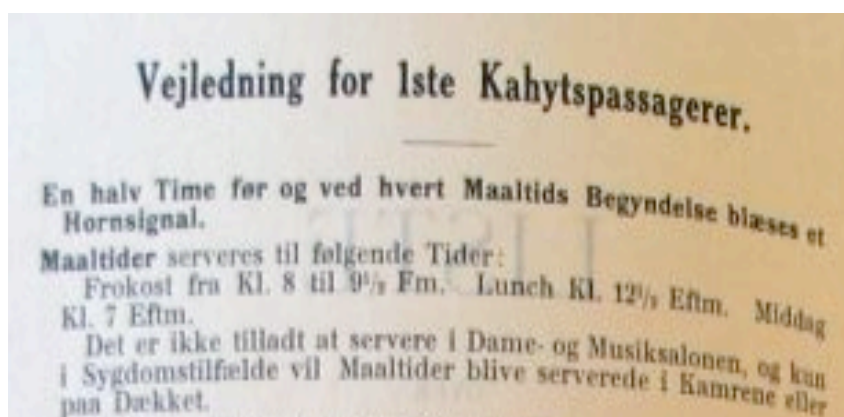

S.S. "Hellig Olav"-skibsortkestret spiller, ukendt år, ved anløb Kristianssand eller Christiania

Udover at festliggøre ankomst/afsejling, hvor orkestrene spillede fra dæk under anduvning og afgang, underholdt orkestrene - når det var magsvejr i rum sø - lejlighedsvis på promenadedækkene.

Der blev også arrangeret salonkoncerter om aftenen, formentlig for passagererne på 1. Klasse. Disse koncerter må have haft en vis standard, idet der engageredes særlige dirigenter - således blev komponisten/dirigenten Edvard Brink tilbudt at lede orkestret på en rundrejse til New York (hvor han gerne ville have studeret de ny ragtime-rytmer), men han måtte afslå, da han ikke kunne løses fra sine teaterforpligtelser. Det er nok ikke tænkeligt, at der i de tidlige år har været dans til musikken ombord.

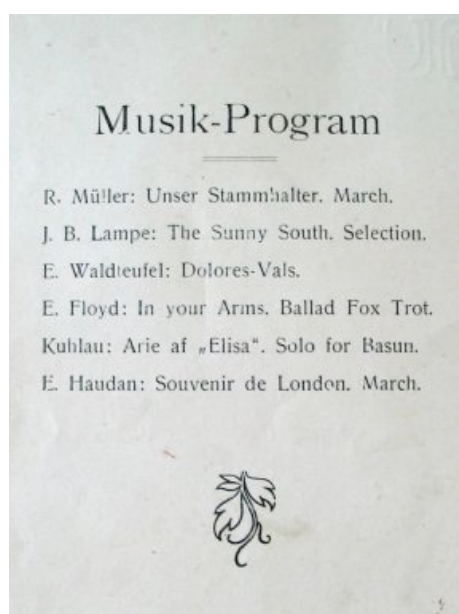
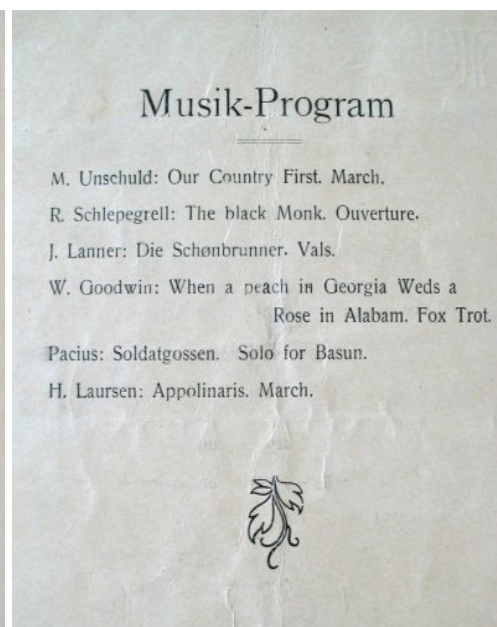
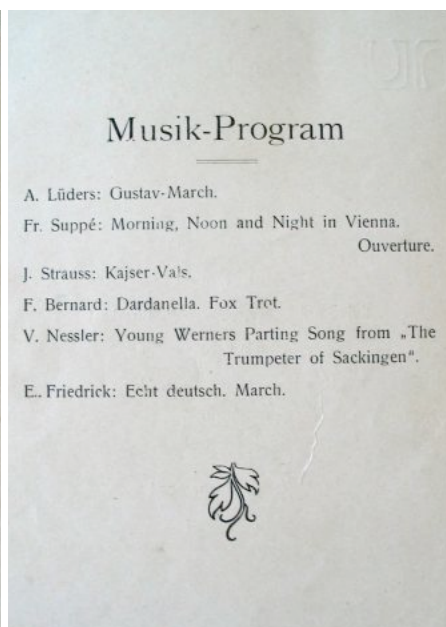
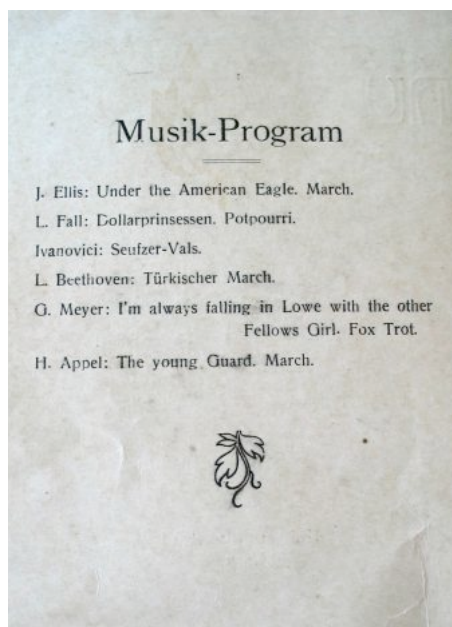
Yderligere brugtes rent faktisk horn- eller musiksignaler for at gøre opmærksom på spisetiderne.

Før man påbegyndte brug af gongong'en!

S.S. "United States" juli 1913, skibsortkestret underholder på dækket i rum sø.

Forskellige musikprogrammer for koncert-udfoldelser ombord. Især er det bemærkelsesværdigt, at man har et udtog af Jens Bodewalt Lampes værk, "The Sunny South", på programmet samt mere nutidige og populære ting som f.eks. "Dardanella".

Det vil sige, at de danske skibsmusikere - under havneophold i New York - siden 1880 havde gode muligheder for at orientere sig "live" om den musikalske udvikling i USA, og dertil anskaffe sig materiale i form af instrumenter og, efterhånden som udviklingen tog til, også noder og grammofonplader.

S.S. "United States" forlader Københavns Frihavn og passerer Langelinie-ydermolens lille fyr - ved 3 forskellige lejligheder.

Linie-kontoret, hjørnet af Nyhavn/St. Strandstræde

Den forjættende landkending - og derefter New Yorks skyline (1922)

Endelig blev skibssorkestret benyttet og musikalsk udfordret ved alle de lejligheder, hvor øvrighedspersoner aflagde visitter i USA.

Da f.eks. en københavnsk politimester/kriminal ekspert i 1922 skulle til New York og demonstrere nys opfundne eftersporingsmetoder, var der større opbud både ved ankomst og afsejling, og her måtte skibssorkestret i øvrigt ofte konkurrere med et orkester fra landsiden. Man forsøgte på det nærmeste skiftevis at overgå hinanden i musikalsk færdighed og raffinement.

Her en beskrivelse: "Men festens clou var vel nok delegationens afrejse fra New York torsdagen den 21. september med "Oscar II". New Yorks politidirektør Mr. Enright med frue, en mængde højtstående amerikanske politi-officerer, den argentinske delegation m.fl., indfandt sig om bord for at tage afsked, medens en af politiets patrouillebåde, der var bemannet med politiets eget harmoniorkester på 50 mand, alle i uniform, svingede op på siden af damperen. Fra båden, der var flagsmykket og med Dannebrog på fortoppen, intonerede politiorkestret flot og pompøst "Kong Kristian" Efter at damperens orkester havde kvitteret med den amerikanske nationalmelodi, faldt politiorkestret ind med en række smældende og fejende melodier, som udførtes til stor ære for de enkelte musici. At det stramme New Yorker politi ikke er uden en vis humor, og har et vågent øje for det aktuelle, fik man bevis på, da politiinspektøren og Mr. Enright drak et afskedsbæger på kommandobroen, og politiorkestret øjeblikkelig satte i med en i Amerika meget populær melodi "Aah, jeg er så tørstig!", hvilket man udmærket godt forstod, når man tog i betragtning, at Amerika er tørlagt, og at orkestrene i over en time havde udført den ene flotte præstation efter den anden."

Man havde således mulighed for at høre og spille mangt og meget. Og den daglige indsats - om end det ikke har haft meget med jazz at gøre - krævede dog et dueligt orkester, og således veluddannede musikere, der nok også havde en personlig nysgerrighed i at udforske den ny tids musik i New York. Under alle omstændigheder viser det sig, at der er hjembragt en hel del materiale, som har kunnet give fingerpeg om udviklingen i USA.

Efterhånden som der findes oplysninger om danske musikers tidlige besøg i Amerika eller påvirkninger via slægtninge, der hjembragte plader, noder m.m., vil disse blive indført nedenstående.

Arnbjørn, Jean-Even (pianist): Faderen sejlede som musiker på DFDS' Amerikabåd "Frederik VIII", og han havde nodemateriale og grammofonplader med hjem i 1923-24.

Berggreen, Otto (pianist): Var tidligt i Amerika.

Clausen, Hilmar: Havde været i USA 'og set lyset' - drømte om at opsætte revyforestillinger i København à la pragt, fest, fart og stil i Amerika. Fra 1921-25 leder af Tivolis Sommerteater (Arena), hvor han forsøgte at leve op til målsætningerne.

Cornelius, Victor (pianist/sanger): Kom tilbage til København tidligt i 1921 efter i adskillige sammenhænge og længere perioder at have akkompagneret som pianist til stumfilm.

Dietzmann, Fritz (cellist) efter sigende på USA turné fra december 1916 (med Axel Skjerne, pno)

Eiberg, Valdemar (saxofonist, orkesterleder): Fik tilsendt saxofon fra fætre i Chicago og sidenhen løbende noder med passagerskibene "Frederik den VIII" og "Oscar den II".

Ewans, Kai (saxofonist, orkesterleder): Ewans havde en onkel (handelsflåden), der bragte plader med hjem fra USA i 1917, og en 6 strenget-banjo i 1918.

Hansen, Marius (violinist/orkesterleder): Havde været i USA (og Paris og Budapest) før 1919 og dirigeret orkestre, der fremførte jazzinspireret repertoire. Hjembragte bl.a. ca. 5 banjoer fra New York til brug for Wivels orkester.

Kom hjem på ferie en månedstid fra New York i august 1916, inden han atter skulle retur og tiltræde som koncertmester for New Yorks Philharmoniske Orkester.

Hartwig, John (klarinetist): Havde været i USA bl.a. Chicago, hvor han i 1923 hørte King Oliver's Creole Jazz Band. Han forstod egentlig ikke musikudøvelsens metodik på dette tidspunkt, men var meget fascineret af musikkens kraft.

Hartwig blev senere medlem af Hot Clubs eget jazzorkester, se under Ib K. Olsen.

Høeg, Charles (saxofonist): Havde været i USA og selv hjembragt sin altsax derfra. Kom hjem ca. 1923-24.

Jensen, "Tykke" Ejnar (banjoist/violinist): Havde været i USA før 1919 og spillet i amerikanske jazz bands.

Lange, John (banjoist, guitarist, bassist): Havde været tidligt i USA

Mortensen, Eigil (saxofonist): Havde tidligt adskillige egne bands i USA, bl.a. med Johnny Hodges (inden denne kom med Duke Ellington).

Mortensen, Hans (banjoist/guitarist): Havde forbindelse til USA, hvorfra han fik originale orkesterarrangementer og banjonoder.

Petersen, "Teddy" (violinist): I USA 1910-14, hovedsageligt virke i biograforkestre, ledsagemusik til stumfilm.

Axel Skjerne, pianist, efter sigende fra december 1916 på USA turné.

Skjoldborg, Anker og Berthel (hhv. trommer og sax/orkesterledere): Deres storesøster kom hjem i 1917 med plader og førstehåndsindtryk.

Tognarelli, Scandio (violinist/orkesterleder): Var tidligt i USA.

Warny, Jens (violinist/orkesterleder): Tilbage i Danmark i 1916, og anden gang 1925, se Dansk Musiker Tidende 1. september 1926.

Prins Aage: Hjembragte i efteråret 1919 en banjo - han var meget begejstret for den jazzagtige musik, han havde hørt under en længere rejse i USA. Blev fast gæst, da Valdemar Eiberg åbnede i "Adlon".